

Tisztelt Miniszterelnökség!

Az Alapítvány a budapesti Dohány utcai Zsinagógáért pályázatot nyújtott be a Civil Alap 2014-pályázati program keretein belül kiírt pályázati alapra. A pályázat támogatási kérelmét elfogadták, 20.000.000 Ft-os támogatást meg is ítélték. Ezen összeget 2014. március 18-án az Alapítvány megkapta.

E pénzből a Dohány utcai Zsinagóga kertjében még 1944-45-ben létesített tömegsírokat és környékét kívántuk méltóvá tenni, tekintettel arra, hogy e sírok pusztá léte is örök mementója a Soának. E sírok maguk is beszélnek.

A pályázat kiírása és a pénz megérkezése között eltelt időszakban azonban több olyan, számunkra elfogadhatatlan esemény történt, amelyek válaszút elé állítottak bennünket.

A Sorsok Házának nevezett beruházás körüli megalapozott kételyek, Szakály Sándor, a Veritas Intézet vezetőjének elhíresült szavai, a Szabadság térre tervezett emlékmű körüli polémia, s még sok egyéb cselekedet vagy éppen azok hiánya arra készítetnek bennünket, hogy tisztán őrizve mártírjaink emlékét, a pályázaton nyert összeget maradéktalanul és haladéktalanul visszaküldjük.

Kérjük fentiek tudomásulvételét:

2014. március 19.

Az Alapítvány a budapesti Dohány utcai Zsinagógáért kuratóriuma nevében:

Nádel Tamás
elnök

Dr. Frölich Róbert
főrabbi

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Dohány körzet vezetősége, illetve a Dohány utcai zsinagóga alapítványa ezúton mond köszönetet a nagylelkű felajánlásokért, amelyekkel az alábbi adományozók hozzájárultak a temetőkert felújításához.

Mandler George 200 000.- Ft
Laurenc R. Dabney, Ilona Dabney 45 000.- Ft
Dr. Békési Gábor József 20 000.- Ft
Fogarasi László 20 000.- Ft
Víg Marietta Klára 20 000.- Ft

I M A R E N D

Hétköznap: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 18.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában.

Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima: 18.⁰⁰-kor a Dohány Templomban.

Szombat reggeli ima a Dohány Templomban: Sachrisz: 9.³⁰
Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵

A péntek esti kiddust a Hevesi Sándor teremben tartjuk, míg a szombat délutáni sálesüdeszt továbbra is a Talmud-Tórában.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

április 12. 18.⁰⁰ április 26. 18.⁰⁰ május 10. 18.⁰⁰ május 24. 18.⁰⁰

április 19. 18.⁰⁰ május 3. 18.⁰⁰ május 17. 18.⁰⁰

www.dohany-zsinagoga.hu

Jahrzeit- napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák alatti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeitnapon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunkban továbbra is közreadjuk, hogy elhunyt szeretteiknek mikor van a Jahrzeitje.

Lorber Mózes	május 1.	Illésné Suchman Karolin	május 8.	Winter Lászlóné	május 12.	Deutsch Miklós	május 20.
Zoldán Sándorné	május 3.	Várnai Olivér	május 8.	Dr. Csillag Gábor Sándor	május 12.	Krebsz Dezsőné	május 21.
Zallel Béla	május 5.	Schaffer Andor	május 9.	Hirn Károlyné	május 13.	Szűsz János	május 26.
Jávor Endre	május 6.	Grünwald Béla	május 10.	Révész Emília	május 13.	Steiner Alfréd	május 27.
Dr.Bálint Imréné	május 8.	Heksch László	május 10.	Dr. Hajdú Árpád	május 16.	Dr. Seifert Géza	május 28.
Grünwald József	május 8.	Kálmán Ferencné	május 10.	Reichental Jakab	május 17.	Dr. Frank Endréné	május 29.
Gyarmati Lajos	május 8.	Krebsz Dezső	május 12.	Rose Neumann	május 18.	Weisz Sámuelné	május 30.

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Kulturális Páholy a Dohány körzetben (6. oldal)

Várkonyi Tibor és Dési János írása (5. és 8. oldal)

Emlékezés a német megszállás 70. évfordulójára
„Lehetnének talán még emberek...” (3. oldal)

Pészách, az elkerülés és a kovásztalan kenyér ünnepe

Április 14-n este kezdődik, és 8 napon át tart Pészách. Mózes II. könyvében olvasható az ünnep eredete. A kivonulás előnapján hangzik el a parancs, mely szerint családonként egy bárányt kell levágni, és megsütve, még aznap elfogyasztani. A vérét az ajtófélfára kellett kenni, hogy az Egyiptomon átvonuló halál ne érintse a zsidó házakat. (Ennek mai, „szelídebb” utódja a zsidó házak ajtaján található mezuzá.) Innen származik a bibliai neve az ünnepnek: Chág háPészách, az elkerülés ünnepe.

Ezekben a napokban csak kovásztalan és kelesztetlen ételeket és italokat szabad fogyasztani, ezért a másik neve Chág Hámácsz, azaz a kovásztalan kenyér ünnepe. Az ünnep történeti aspektusát a Zmán Chéruszénu, „szabadságunk ideje” terminológia jelzi. Pészách az egyik legfontosabb ünnep volt a bibliai korban, amit az is bizonyít, hogy az, aki rituális tisztátalansági okok miatt nem tarthatta meg, annak kötelező volt egy hónappal később Pészách Sényi-t, azaz a második Pészáchot megtartani (Mózes IV. 9/1-14).

Pészách a tavasz ünnepe is. A tavasz hónapja a zsidó időszámítás szerint Niszán, egyúttal az ebben a hónapban lévő ünnep az árpa betakarításának kezdeti időpontja is. Az ünnep másnapján aratták le az első ómer (régí mértékegység) árpát. Szintén a mózesi könyvekben lévő parancs, hogy e naptól hét teljes hetet kell számolni, s az ötvenedik nap ünnepnap. A bibliai időkben ez a hét hét mintegy félünnepi jelleggel bírt. Ma már a történelmi viharok nyomán ez az időszak, az ómerszámlálás, a gyász ideje, ekkor a férfiak nem borotválkoznak, nem ülnek örömműnnepet, és nem tartanak esküvőt sem. A zsidó hagyomány szerint a Talmud egyik legnagyobb bölcese, Rabbi Akiva tanítványai között járvány tört ki ez időben, s a járvány áldozatait gyászol-

ják. A harmincharmadik napon szünetelt a járvány, így ma ezen a napon szünetel a gyász is. Az ünnepre való felkészülés ma azt jelenti, hogy a lakásból minden erjesztett vagy kovászos élelmiszert, chomecot el kell takarítani. Ennek legjobb módja egy alapos nagytakarítás, ami minden apró részletre kiterjed. Ám nem elegendő csupán az élelmiszereket kitakarítani, de azokat az edényeket sem lehet használni, amelyekben egész évben főznek. (Pészáchkor csak erre a nyolc napra szánt edényeket használnak,

hogy a szülő kötelessége elmesélni a gyerekeknek az egyiptomi kivonulást: „És add tudtára fiadnak azon a napon, mondván: annak okáért, amit tett az Ő.való velem, midőn kivonultam Egyiptomból” (Mózes II. 13/8). A Misna (Pészóchim 10:1) törvénybe foglalja, hogy a legszegényebb embernek is tilos ennie Pészách első estéjén, hacsak nem támaszkodik (tudniillik a Misna keletkezésének idején a szabad ember támaszkodott az étkezések alatt, és ezen az éjszakan mindkinek meg kell mutatnia, hogy szabad). A szabadság netovábbja ebben a korban a szabad római polgár volt, s a zsidók a saját szellemi és fizikai szabadságukat római módon jutatták kifejezésre.

A Széder-est tartozéka és kötelezően elfogyasztandó kelléke a négy pohár bor. A négy pohár párhuzamba állítható Mózes IV. könyvében olvasható, a kivonulásra utaló négy kifejezéssel (Mózes IV. 40/11-13). Mivel szerepel ott egy ötödik kifejezés is, így a Széder-estén kitesznek az asztalra egy ötödik pohár bort, de nem isszák meg. Ez Élijáhu serlege, mivel majd a Messiás eljövetelekor ő lesz az, aki megmondja, hogy meg kell-e inni, vagy sem. Kötelező kelléke még az estének a Széder-tál. Ezen foglalnak helyet mindazok a szimbolikus étkek, melyeket az est folyamán elfogyasztanak.

A Széder-tálon a következők találhatók: három egész macesz egymásra rakva, sült tojás (a speciális ünnepi áldozatot szimbolizálja), csontos hús (az áldozati bárány és a Szentély idejében tartott ünnepek emlékére); egy pohár sós víz (az Egyiptomban hullatott könnyek emlékére); torma (a keserűség szimbóluma); retek vagy főtt krumpli (a tavasz jelképe); valamint dió, alma és bor keveréke, a chrajszesz, ami annyit jelent: „malter” (az egyiptomi építkezéseken használt vályog jelképe). Szokás, hogy az este elbeszélésfolyamat elindító négy kérdést, a Mánistánót a legkisebb gyermek mondja el. Ennek oka és célja a gyermek figyelmének ébren tartása, hiszen neki beszélik el az egyiptomi kivonulás történetét.

A Dohány utcai Zsinagóga 5774. évi pészachi főünnepi imarendje			
2014. április 14.	hétfő este 18. ⁰⁰		
2014. április 15.	kedd reggel 9. ³⁰		
2014. április 15.	kedd este 18. ⁰⁰		
2014. április 16.	szerda reggel 9. ³⁰		
2014. április 20.	vasárnap este 18. ⁰⁰		
2014. április 21.	hétfő reggel 9. ³⁰		
2014. április 21.	hétfő este 18. ⁰⁰		
2014. április 22.	kedd reggel MÁZKIR 9. ³⁰		

Ismerkedés a Kaufmann-gyűjteménnyel

Kiváltságosnak mondhattuk magunkat április első hétfőjén, Villányi András fotóművésznek is köszönhetően, a Dohány körzet több tagja a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában járt. Ám nem is akárhol: a könyvtár Keleti Gyűjteményében közelről láthattuk a világhírű Kaufmann-gyűjtemény több darabját is. Sokat elárul a lehetőségről, hogy még az intézmény főigazgatója, Monok István úr is velünk tartott, mert ő sem sűrűn látta e féltett kincseket.

Beléptünk a szobába, s egy asztalon már várt néhány ritkaság – de erről kicsit később. Monok István üdvözlése után „idegenvezetők”, Tamási Balázs, a Kaufmann-gyűjtemény kurátora vette át a szót. S talán nem csak magam nevében mondhatom, olykor bizony kerekre nyílt szemmel hallgattuk, majd félóra múlva már néztünk, amikor alig egy méterről – vagy még közelebb-ről is, - figyelhettük a több száz éves iratokat. Tamási Balázs előbb Kaufmann Dávid életét ismertette röviden, elmondta, hogy az Országos Rabbiképző Intézet tanára volt, s igen rövid ideig élt (1852–1899). Ez idő alatt is sok tanulmányt írt, és jelentős ismertségre tett szert. /Alig 25 évesen lett az induló Országos Rabbiképző Intézet tanára, s haláláig az intézmény könyvtárosa./ A középkori zsidó filozófia, történelem és kultúrtörténet tudósának számított. Lelkesen gyűjtötte a héber kéziratokat és régi könyveket – ebben komoly anyagi segítséget jelentett feleségének jómódú családja. Gyűjteménye, amely

594 kézirat-tételből és 1092 nyomtatott könyvből áll, halála, majd felesége halála után anyósa, Gomperz Róza beleegyezésével a Könyvtár tulajdonába került. A könyvtár katalógusát Kaufmann tanítványa, Weisz Miksa jelentette meg 1906-ban.

Előadónk beszélt arról, hogy a gyűjtemény három részből áll: kódexek és kéziratok, genizatóredékek, illetve nyomtatott könyvek. A kéziratok között számos egyedi darabot fedeztek fel. Akad héber nyelven, egy szemtanú által írt elbeszélés Buda visszafoglalásáról, vagy éppen Júsuf al-Baszír héberbetűs arab nyelven műve a XI. századból.

Az egyik legértékesebb darab, az úgy nevezett Kaufmann-kódex, amely valójában egy Misna. Méghozzá a három ma ismert teljes Misna-kézirat közül a tudományos közvélekedés e kéziratot tartja a legrégebbinek és legjobbnak. A gyűjtemény másik híres, 1322 körül készült illusztrált kódexe a Háromosztatú Mázhor kötete,

Salamon ítéle a Háromosztatú Mázhor kéziratában

amelyet egy lépésről csodálhattunk. S így tehetünk egy, a napokban éppen aktuális ritkaság, a pazarul díszített Kaufmann-haggáda esetében is, amely a XIV. századi Katalóniából származik. De megnézhattuk a két facsimile kiadást is, amelyek közül az első Scheiber Sándor professzor nevéhez fűződik, illetve a negyedszázaddal ezelőtti Sed-Rajna Gabriella gondozásában megjelentet. A gyűjtemény kurátorától megtudtuk, hogy a gazdagon díszített, festményes kéziratok egy része keresztény illuminátorok műve, erre utalnak különböző képek is. Mindenesetre elmondani nehéz azt a sok szépséget, melyet láthattunk. Zárásként, az ismert kairói genizákról hallhattunk, illetve arról, hogy a gyűjteményhez tartozó több mint félezer töredéket a kaliforniai Getty Alapítvány jóvoltából restauráltatták. Hosszan sorolhatnánk az érdekességeket, ám akinek sikerült felkelteni a kíváncsiságát, annak azt javaslom, olvassassa az alábbi oldalt: <http://kaufmann.mtak.hu/hu/study01.htm> Erdemes! (s.zs.)

Kaufmann-haggáda

MACCABI VAC HÍREK Maccabi pólókupa Budapesten

A Maccabi Vívó és Atlétikai Club idén először rendezett vízilabda tornát. A március végi eseményen, a budapesti Kőér utcai uszodában négy csapat vett részt, az ELTE a Komplex, a Vác és a házigazda Maccabi VAC. A körmerkőzéses viadalt a tavalyi Maccabi Játékokon bronzérmet szerző Maccabi VAC nyerte. A díjakat az Európai Maccabi Szövetség részéről Robert Cohen, valamint Kenéz György olimpia bajnok (a Maccabiah 2013 díszvendége) adta át a csapatoknak.

Purim - buli a Goldmarkban

Április 16-án tartotta szokásos purimi összejövetelét a Dohány körzet. A hagyományokhoz híven ismét rengetegen látogattak el a Goldmark-terembe. Az ünnepség főbbbink, dr. Frölich Róbert köszöntője után meglepetéssel folytatódott, a Salamon Sulcher gyermekkórus tagjai énekeltek, s megidéztek a két kőkorszaki szakit, azaz Frédit és Bénit. Majd Varga Ferenc József humorista politikai és közéleti poénjain derülhetett a publikum.

Kántorunk, Szilágyi Gábor lépett ezt követően a színpadra, ahova rögtön két hölgyet is felvitt magával. A hölgyeket egy-egy szál virággal „csábította” (f)el. A dalok közül egyértelműen a Lady Carneval aratta a legnagyobb sikert. Egy visszatérő, Janklovics Péter zárta a műsort. Mint elmondta, sok-sok éve, éppen ebben a tremben indultak szárnypróbálgatásai. De emlékezett arra is, hogy anno, még Anna Frank-os diákként, főbbbink hányszor figyelmeztette az otthon felejtett kipa miatt. Most pedig, amikor

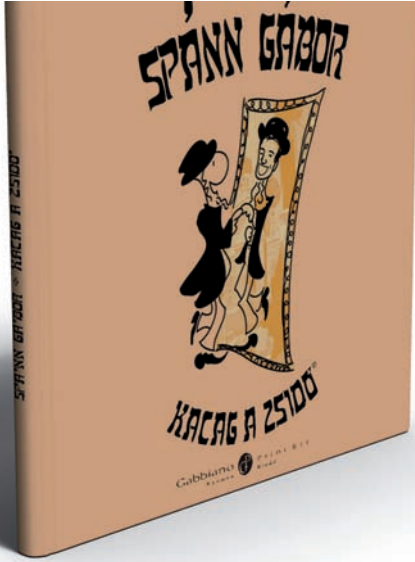
ismét „fejfedő” nélkül érkezett, éppen egykori tanára mondta, nyugodtan felléphet nélküle is. E rövid bevezető után még lelkesebben fogadta közönség – néhány mosoly azt sugallta: „na ja, a mi fiúnk”. Így a jó hangulat garantált volt, melyet a felharsanó kacagások, nevetések még inkább igazoltak.

Kacag a zsidó!

A Gabbiano Print Kft. gondozásában megjelent Spánn Gábor Kacag a zsidó című dupla CD lemeze, amelyen saját 32 színes tárcáját olvassa fel. Ajánló helyett álljon itt az a néhány sor, amellyel a szerző barátait, ismerőseit invitálta a könyv-lemebemutatóra.

Örömmel értesítelek benneteket, hogy újabb taggal bővült családom, megszületett nagyon várt és késői gyermekem. Nem mondom, kicsit hosszú volt a kihordási ideje (2 év), de vegyétek figyelembe koromat és azt, hogy annál kedvesebb nekem. Igaz hogy kicsi, túl könnyű, enyhén sárga, de az enyém.

Félre a tréfát, ezúton közlöm, hogy megszületett életem első hangoskönyve Kacag a zsidó címen! Több mint négy éve az Új Élet publicistájaként a lap 8. oldalán megjelennek humoros tárcáim. Ezek az írások a zsidó léttel együtt járó, mosolygató és néha könnyeztető helyzeteket mesélik.

Gábor Anna: Mint folyó mentén a kertek

A szerző levéltári források alapján a XVIII. század elejétől 1848-ig követi nyomon Szabolcs, Zemplén és Borsod megye zsidó lakosainak történetét. A kötet második részében ugyan erről a vidékről, építkezési emlékek dokumentációját közli, saját felmérései alapján. Főleg olyan épületek, amelyekkel eddig nem igen foglalkoztak a kutatók. Épített szukka, rituális fürdő, rabbi és csodarabbi lakóháza, egykori hasszid imaház, valamint a híres mádi épületegyüttes, a zsinagógával és a mellette álló egykori jesiva és rabbilakás épülete. Az épületfotókat és az építészeti felmérési rajzokat a szerző készítette.

A német megszállás hetvenedik évfordulójára emlékeztünk

Már bő húsz perccel a rendezvény kezdete előtt dugig telt március 19-én a Dohány utcai zsinagóga előtti Herzl tér, de sokan álltak a Wesselényi utcában. A több ezer ember azért gyűlt össze, hogy Magyarország német megszállásának 70. évfordulójára emlékezzen. Az eseményen részt vett többek között Erdő Péter bíboros, Bölcskei Gusztáv református püspök, Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi és a diplomáciai testület számos tagja, illetve honi politikus. Néhány mondat a felszólalók beszédéből.

A magyar történelem és mindnyájunk gyásznapja 1944. március 19-e – kezdte beszédét Heisler András. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének (Mazsihisz) elnöke kiemelte, ezen a napon vonultak be a náci csapatok Magyarországra, ezen a napon foglalták el hazánkat. A magyar történelemírás sötét napja, de nem sorforduló a magyarországi zsidóság életében. A megszállással az út, amelyet az ország akkori vezetői számunkra kijelöltek, már korábban elkezdődött. Hozzátette, nem csak hazánkat siratjuk. Arra a hatszázezer ártatlanul elhurcolt és elpusztított társunkra emlékezünk, akiknek a jogfosztása, kirekesztése korábban megkezdődött. Numerus clausus, zsidótörvények, Kamenyec Poldolszkij, cigány-razziák! Ezek vezettek a náci megszálláson keresztül a deportáláshoz, Auschwitzhoz, Birkenauhoz és a nyilas vérengzéshez.

mény. A Mazsihisz ügyvezető igazgatója hangsúlyozta, a nácikkal szövetségben, az általuk jelölt úton haladva, Magyarországnak Mohácsnál is nagyobb, gyászosabb temetője lett Auschwitz

Ez a nap, – március 19-e – szimbolizálja a csodálatos magyarországi zsidóság számára a vég kezdetét, a pusztulást, amelyet nácik hajtottak végre magyar kollaboránsaik segítségével – emlékezett Ilan Mor. Ez a nap a zsidó nép történelmébe az örök átok napjaként kerül be, egy hosszú folyamat végzetes csúcspontjaként, amely idő alatt a magyar zsidókat kítaszították a magyar társadalomból, egészen tragikus halálukig – folytatta Izrael Állam magyarországi nagykövete. Beszédét bizakodva zárta, ha jól megtanuljuk a történelmet, mélyen odafigyelünk rá, képesek leszünk egy más, egy jobb jövőt építeni az eljövendő nemzedékek számára. Zoltai Gusztáv nem csak emlékezett, s ualt a jelenre is: amikor hetven éve a náci hadigépezet bevonult Magyarországra, az esemény inkább volt a bajtársi szövetség kiterjesztése, semmint később szoborban megformálható leigázási ese-

és a többi haláltábor, hiszen a holokausztban hat A túlélők nevében Kardos Péter szólt a jelenlevőkhez: eleinte magyarnak tartottuk magunkat, később magyarnak hittük magunkat, miközben környezetünkben egyre többen nem tartottak bennünket annak. Visszaemlékezett arra, hogy édesapja a megszállás másnapján még bizott abban, hogy nem lesz baj, mert a „kormányzó úr megvéd minket”. Nyolc hónap múlva hozták a hírt, hogy a halálmenetben Hidegség-Ilona Majornál megölték. A főrabbi úr hozzátette, ma inkább hazudik a túlélőknek, „nem igaz, hogy a kormány a német megszállás valamennyi áldozatának, így a gyilkosoknak és a meggyilkoltaknak is közös emlékművet állít! Nem igaz, hogy egy vezető történész idegenrendészeti eljárásnak nevezte az első deportálást”. Teszi ezt azért, hogy akiknek élete tragédiában telt, legalább az alkony legyen szép!

Karsai László történész arról beszélt, hogy édesapja bujkálva miként élte túl az üldözések korát. Közben legjobb barátja hazament Miskolcra a szüleihez, ám ezzel csak azt érte el, hogy együtt szálltak fel a deportáló vonatra. Kiemelte, egy tönkretett, antiszemita társadalomban esélye sem volt a 437 000 vidéki zsidónak a tömeges szökésre, bujkálásra.

Pétain marsall és a francia államapparátus csak vonakodva deportált, a francia zsidók 74 %-a túlélte a holokausztot, a magyar zsidók 60 %-a elpusztult. A zsidó vezetők többsége úgy vélte, semmit sem lehet tenni. Meg sem próbálták szökésre, ellenállásra biztatni hitsorsosait. De voltak, ha kevesen is, akik megpróbáltak szembeállni a gonosszal.

Az esemény végén Bálint András színművész szavalta el Radnóti Miklós Majális című versét, amelynek utolsó négy sorát a tömeg vele együtt mondta el.

<u>NÉMET MEGSZÁLLÁSI EMLÉKMŰ:</u>	☐ igen	☒ NEM
<u>SORSOK HÁZA:</u>	☐ igen	☒ NEM
<u>IDEGENRENDESZETI ELJÁRÁS:</u>	☐ igen	☒ NEM

Jó étvágyat kívánunk!

Beregszász. — Berek-szász.

Izsák Gábor

Dési János

Trockij Mexikóvárosban

Ha az ember Mexikóvárosban (Mexico City) jár, akkor feltétlenül ugorjon be a Trockij–házba. Lev Davidovics Bronstein, aki egy ukrainai zsidó család ötödik gyermekeként született Sztálin elől menekült egészen idáig — de hát ismerjük a történetet. Egy Ramon Mercader nevű, az NKVD által szervezett ügynök jégcsákánnyal agyonverte 1940. augusztusában.

Trockij élete felettébb kalandos volt. Családját nagyon hamar ott-hagyta, ahogy a zsidóságát is gyorsan levetkezte. Már tizenéves korában a forradalom lázában égett, igaz, eleinte a narodnyik eszmékkel rokonszenvezett. Azaz, úgy gondolta, az igazságosabb, élhetőbb jövőt majd a parasztság forradalma hozza el Oroszországban. Szibériai száműzetés, börtön, és hosszú vándorlás a nyugat-európai emigrációban. Hol egyik, hol másik frakcióhoz csapódott a ma már nehezen követhető orosz forradalmi világban. Egy időben Lenin nagy reménységnek gondolta, aztán Troc-

véresen is. Trockij, akiről pedig ma már azt gondolnánk, mindent tud a bolsevik hatalom működéséről, vitatkozik, ellenáll. Még egy tüntetést is szervez a húszas években Sztálin ellen. Persze ezután már végképpen nincs maradása. Újra menekülnie kell. Ezúttal nem a cári rendszer ítéli életfogytiglani szibériai száműzetésre, hanem tovaris Sztálin, halálra. Kazahsztán, Törökország majd Norvégia a száműzetés újabb állomásai. De a kedves gazda keze hosszú, jobb tőle minél messzebb kerülni. Így jut Mexikóba.

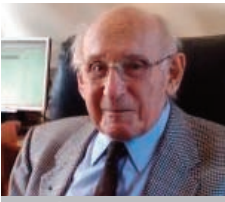
kij mégis a mensevikekhez csatlakozott – zavaros évek voltak ezek. Világháború, aztán forradalom. Trockij visszatér az Egyesült Államokból és rövidesen szédületesen gyors karriert csinál a bolsevik hatalomban. Ráérő napjaiban létrehozza a Vörös Hadsereget – fut a szekér. Csak egy probléma van. Egy bizony Sztálin nevű akarnok, aki nehezen viseli el, hogy más is akar valamit. Szegény Trockij (a Bronstein nevet már csak politikai ellenfelei emlegetik fel, ők is akkor, ha le akarják zsidózni, mert az akoriban is nagyon ment) még hisz a vitákban. Próbál Sztálinnal szemben fellépni. Vitájuk egy része ideológiai természetű. Trockij, a permanens forradalom eszméjében hisz, abban, hogy a világot csak nagyjából egyszerre lehet megváltoztatni. Sztálin viszont úgy véli, meggy az egy országban is, még ha

Ma Trockij háza helyes kis múzeum Mexikóváros egyik elegáns negyedében. Az épület egyik felében Trockij könyvei, a róla szóló fényképek, újságcikkek, szobrocskák. Szolid unalom. A kert azonban igen csinosan karbantartott. De aztán, ha tovább húzódunk, a szűk ajtócskán át bejutunk Trockij lakrészébe, amelyet többé-kevésbé eredeti állapotában őriztek meg. A „szűk ajtócska” azért még némi magyarázatot kíván. Sztálin egykori riválisa meglehetősen tartott attól, hogy a Szovjetunió ura így, vagy úgy, de megpróbálja majd elintézni. Egész kis erődítménnyé alakították az épületet hát, ahol családjával, köztük tizenkét éves unokájával együtt meghúzta magát. Örtornyok védték, magas kőkerítés és a híveiből toborzott testőrség próbálta megvédeni. A kicsiny ajtók

azt szolgálták volna, hogy ne legyen olyan könnyű csak úgy beszaladni és gyilkolni. Mercader mindenesetre azt a trükköt eszelte ki, hogy összebarátkozott egy Sylvia Ageloff nevű lánnyal, aki jól ismerte Trockij feleségét, s erre hivatkozva afféle önkéntes titkárnőként dolgozott Trockij mellett. Sylvia mutatta be Mercadert a főnökének. A zavaros múltú NKVD ügynök arra hivatkozva, hogy egy forradalmi írását szeretné megmutatni, bejutott a jól őrzött épületbe. Vitt magával pisztolyt, amit a lapockája mögé rejtett egy zsinegen felfüggesztve, egy tört a kabátja bélésébe varrva, és azt a bizonyos jégcsákányt. Amúgy a gyilkosság után elkapták, húsz évet kapott, amelyet majdnem teljesen le is ült. Szabadulása után — már jóval Sztálin halála után járunk — Moszkvába került, ahol Lenin renddel és a Szovjetunió Hőse kitüntetéssel dekorálták, sőt a pletykák szerint egy aranyórát is kapott ajándékba. Talán, hogy a múlt időre emlékeztessék a maguk finom módján. No de, vissza a szolidan berendezett házba. Van itt fürdőszoba, konyha, gardrób — ahogy azokban az időkben egy középosztálybeli élhetett erre-felé. A hálószobában egy ágy, tele golyónyomokkal. 1940 májusában ugyanis egy húsz fő sztálinista csoport támadt a Trockij családra. Gépfegyverekkel lövöldözve törtek be az épületbe. Akkor Lev Davidovics és felesége, Natalia csak úgy menekült meg, hogy gyorsan elbújtak az ágy mögé, miközben testőreik és az éppen

náluk vendégeskedők viszonozták a tüzet. Állítólag kétszáz golyót szedtek össze aztán az ágyból és a mellette álló falból. A lövöldözésben a lábán megsérült Trockij tizenhárom éves unokája, Esteban Volkov is. Meg is erősítették az épület védelmét, más kérdés, hogy úgy látszik, a kézirattal érkező NKVD-s ügynökök ellen nincs hatásos védelem. Valóban itt az írógéptől a térképen, az éjjeliedényen és a mosdótálon át a fogason lógó zakóig és nyakendőkig minden Trockijé volt? A katalógus szerint igen. Mindenesetre, akkor itt valahol lennie kell egy nagy padlásnak, ahol elraktározták mindezt. Ugyanis a Volkov-unoka, jórészt még nagyanyjával, aztán négy saját gyermekével még harminc évig itt élt az akkor még külvárosnak számító Coyoacánban. És nyilván azért harminc év alatt ez-az elrongálódott, itt-ott hozzányúltak a berendezéshez. És abban sem vagyok biztos, hogy a bejáratnál már akkor is egy pénztáros fülske állt-e. És akad e bármi, ami a zsidóságra utalna? Egy menóra, egy hanukia, egy mezüze? Sehol, sehol semmi. Trockij már gyerekkorában szakított a zsidóságával, amikor forradalmárnak állt. Élete kellékei között vagy nem fért már el semmi ebből, vagy a hosszú vándorlás közepette vesztette valahol el ezeket. Esetleg, a kiállítás szervezői nem tartották fontosnak, hogy efféle tárgyakat is közzétegyenek Trockij emlékházában? Ki tudja. A lényeg, hogy itt télen is süt a nap, az emberek mosolygósak – és ez az egész egy rég elfeledett történet már.

Várkonyi Tibor

Magyar helységnév, amelyről napjainkban alig hallani. Pedig 1944-ben, a „poklok esztendejében”, a határokon belül egyike volt a legocsmányabbnak. Amolyan „magyar királyi deportáló állomás”, miután a szovjet csapatok előnyomulásukban lázasan közeledtek. Néhány százan voltunk mindössze. Balftól, Szerb Antal, Sárközy György és Halász Gábor meggyilkolásának színterétől annyiban különbözve, hogy Fertőrákoson nem nyilas hordák voltak az urak, „csupán” a horthysta hadsereg maradványai. Számomra annyiban volt nevezetes, hogy 1945 tavaszán, csakugyan a végső pillanatban menekültem meg a haláltól. Előtte egy esztendőn át végigjártam a zsidó sors minden állomását. A nevezetes 1944-es német náci megszállás első heteiben behívót kaptam, vonuljak be a Svábhegyen a Majestic szállóba. Húsz év körüli zsidó srácok voltunk, fölrészre hallottuk, hogy ott valami Adolf Eichmann nevű SS Obersturmbannführer rendezte be a főhadiszállását. Ki tudta ki ő, akkor még kevésbé azt, hogy néhány hónapon belül ő indítja el Auschwitzba az első magyar fogoly vagonokat, meg sem állva a csaknem fél millióig. Csákányokat kaptunk, ásókat, Voltaire elferdített szavaival arra, hogy „műveljük meg” Eichmann kertjét. Minden reggel nyolckor kellett jelentkezni, délután négykor „leszerelhettünk”, mehettünk haza. Tündéri állapotok a későbbiekhez képest. De még annál is tündéribb, hogy az egész mindössze néhány hétig tartott, mert megérkezett a magyar királyi honvédség parancsa, Jászberény, a munkaszolgálat kezdete. Onnan vissza Pestre, az Illatos útra, minden áldott nap „reggeli gyalogséta és vissza” a Lehet úti élőba, a hadsereg élelmiszer elosztójába, vagonrakás, ellátást küldeni a katonai és munkaszolgálatos egységeknek. Szép nevünk is volt, 101/306-os század, köztünk olyan hírességekkel, mint a fehér karszalagos, mert csupán félzsidó Karinthy Cini, Komlós János a század rabbi, későbbi magas rangú AVO tiszt, meg Paxi a jeles belgyógyász orvos, már szabadon nagyon hamar halt meg. Örökös vándorlás, ahogyan a frontvonal szeszélyesen változott. Néhány hét Gánton a bauxitbányában, de mert a hitleristák már iszkoltak, az utolsó állomás az a bizonyos Fertőrákos, amelyről addig senki nem hallott. Induláskor is csak annyit tudtunk meg róla, hogy valahol a Fertő tő közelében van, a nyugati végeken, onnan egy ugrás az osztrák határ, vége a magyar térképnek. Hideg őszben értünk már oda, dombtetőre, egymás mellett a műanyag lemez barakkok, vékonyak, inkább papír állagúak, ocsmány esőben is elviselhetetlenek, zimankósak, kör alakúak. A döngölt földre szórva a vékony szalmaréteg, ez volt a „priccs”, ráterítve, akinek milyen vastag pokróc, egy ilyen barakkban vagy tucatnyian he-

Fertőrákos 1944

vertünk a földön. Csak olyan látszat földkaparás, igazi munka semmi, enivaló sem. Vánszorgott az idő, miközben valamennyiünket kivert az Isten hidege, Vacogtunk, néhány nap alatt közülnk tucatnyit ért el a nátha, tüdőgyulladás, az első temetések a kemény talajba. Pedig igazán még nem volt a pokol. Az akkor kezdődött, amikor leesett az első hó, a hajnali fagy, a tömeges betegségek. Az egyik reggel, amikor könyörte-

lenül ki kellett vonulni, hiába tápáskodtam, nem tudtam lábra állni. A szomszédos vackor „lakója” Práger Viki istápolt, megpróbált segíteni, hasztalan, visszaestem. Éreztem, előnt a hőség, a hideg ráz, lehetett úgy negyven fokok lázam, bajtársaim összekuporgatták, ami aszpirin akadt, mit sem segített, hiszen a fagyban egyetlen vaskályha állt a barakk közepén, hoztak be avart, hulladék gallyat, azzal tüzeltek, de ez nem csak a mi körletünkben volt így, minde-nütt. Fogyatkoztunk. Práger Viki vett ápolásba, ha sikerült teát főznie belém öntötte, de minden nap rosszabb volt. Akadtak percek, amikor már elvesztettem eszméletemet is, a ritka világos pillanatban kivettem a párbeszédekből, ez sem lesz sokáig közöttünk. A keret, a derék magyar honvédek sem törődtek már velünk, igyekeztek magukat menteni, az olyan korábbi fogalom, mint „egészségügyi” végképpen eltűnt. Ahogyan Viki mesélte később, készültek elmondani fölöttem a Kádít, mígnem az egyik nap, már 1945 eleje volt, azzal hajolt fölem, súgta a fülembé, hallod-e, valahonnan ágyúdörgés közeledik, az oroszok nem lehetnek messze. „Tarts ki!” szuggerálta, míg a következő reggelek egyikén távolból észlelem, körülöttem a sürgés, amennyire erőmből telt faggattam Vikit, mi ez a láрма. Sorakozót rendeltek el, - mondta – le kell mennünk a völgybe, a ruszlik a nyakunkon,

visznek tovább Ausztriába. Ha tudsz jönni, támaszkodj rám, cipellek, amennyire erőmből telik. Lekecmeregtünk a völgybe, odalenn az úton kimondhatatlan zűrzavar. Húztak el mellettünk összevisszaságban a katonai teherautók, rajtuk merev, beszari tekintettel a magyar tisztek. Mi álltunk az út szélén, nem engedtek útra kelni, félrelöktek, ők száguldoztak, hogy minél hamarabb megpróbáljanak Ausztriába jutni.

Egyszer csak még nagyobb torlódás, hihetetlen hangzavar, a magyar katonák üvöltik, néhány perc és itt vannak az oroszok. Viki a hónom alá nyúlt, azt mondta, innen mi már tapodtat sem megyünk. Vissza a dombra, senki nem fog keresni bennünket. Időérzésem nem volt már semmi, Viki arra figyelt föl, körülöttünk néma csönd. Lement szimatolni, visszajött, na ha eddig bírtad, most már hajrá, amennyi telik az erőmből, elviszlek már a szabadságba. Ma sem tudom, hogyan történt, elvergődtünk Sopronig. Viki mesélte azt is később, ott orosz járőr kapott el minket, betuszkolt a sportpályára, ott volt fogolytábor, de már a fakerítés nélkül, azt a rabok szétszabdalták, azzal fűtöttek, mert a szabadtéri éjszaka fagyos volt. Viki oldalán jutottam haza hetek múltán. Édesapám már nem volt, a visszatértek mesélték el édesanyámnak, mellettük halt meg Bergen-Belsenben. Gyurit, másodszülött öcsémet a nyilasok verték meg úgy a gettóban, hogy hamarosan őt temettük. A minap kaptam a telefont, hogy Szegő Laci, az egyik sikeresen ugyancsak haza vánszorgott fertőrákosi, kórházban halt meg, ágyban, párnák közt. Viki időközben „lelépett”, sokáig még jelentkezett a szabad világból, aztán a hírek róla is elmaradtak. Azt sem tudom, van-e sirja, és ha van, hol?

Irodalom, zene, kávéház a Dohány körzetben

A kellemes tavaszi idő, a szikrázó napsütés, március utolsó vasárnapja, s a(z akkor még) a kormányváltásban reménykedők tüntetése ellenére is szinte megtelt a kávéházzá alakított Goldmark-terem. Csak elvétve akadt még egy-egy szabad ülőhely a Dohány körzet Kulturális Páholyának első délutánján, amelyen a Szépirók Társaságának tagjait láttuk-, s látjuk majd vendégül a jövőben is. A beszélgetések között pedig Classicus Ensemble háromrészes komolyzenei koncertjét hallhattuk.

A Páholy Frölich Kati legifjabb „gyermeke”, a rebecen kereste meg a Szépirók Társaságát, amely a Dohány Alapítványhoz és sok más szervezethez hasonlóan visszautasította a Holocaust emlékévkben civil pályázóként nyert pénzt, s nem vállalt részt az emlékezet- és történelemhamisításban. Már majdnem összeállt a program, amikor jelentkezett egy fiatal, kamarazenét játszó együttes, s így lett az Irodalmi Páholyból Kulturális Páholy. Kati röviden bemutatta a Classicus Ensemble-t, amely 2009-ben adta első koncertjét. Álljon itt a négyes tagjainak neve: Dóry Zsuzsi, Nagy Judit, Surján Péter, Tornyai Péter. Kezdeként C-dúr trió csendült fel az Esterházy családhoz ezer szállal kötődő Haydntól.

ben szerkeszthető, így szinte mindig akad valami, amin változtatna. A könyv és az ebook kapcsán elmondta, a legmaradandóbb adathordozó szerinte könyv. Példaként említette, hogy nemrég egy korábbi anyagát akarta előhívni gépéből, de nem tudta, mert változott a program és nem ismerte fel a szöveget... Főrabunk akár egy valódi újságíró/riporter, - nem olyan, mint amilyenekkel többnyire a képernyőn találkozhatunk..., - rendre a válaszok által nyitott kérdéseket tette fel. Végül vendégünk egy részletet olvasott fel Zsidó vagy? című könyvéből. /Nem azt, amelyet a következő oldalon olvashatnak!/ A szünetben, illetve a program végén Mozart: D-dúr fuvalanegyeseének egy-egy részletét hallhattuk.

Ezt követően Frölich Róbert beszélhetett Németh Gábor íróval. Főrabunk felvezetésében arról beszélt, hogy a google keresője elsőre egy focistát dobott ki, s csak sokadikként az író. Vendégünk hozzátette, akad ott még kazános és dobos is. /Egy apró megjegyzés: utóbbi nem is akárci, zenélt többek közt az Ős-Bikini, a Bikini a Beatrice, a Dinamit, illetve a Skorpió együttesekben! A szerk./ Németh Gábor beszélt arról, hogy amikor elkészül egy könyvvvel, akkor utána még sokáig keresi a hibát, hogy mit lehet javítani. Rádásul a digitális szöveg könnyeb-

A kettő között, a korábbi „interjúalany”, Németh Gábor beszélgetett a tavalyi JAKkendő-díjas Mán-Várhegyi Rékával. Decemberben, a

zsűri nevében éppen ő mondta el, hogy a kuratórium négy tagja is, az addig Mandarin néven ismert pályázó Boldogtalanság az Auróra-telepen című kötetét tette első helyre. Most azzal kezdte, hogy „Manda-

rin”, szűkszavúan csak annyit írt magáról, hogy Erdélyben született és Budapesten él. Réka elmondta, ha rajta múlik, ennyit sem közöl. S hozzátette, szeret úgy olvasni, hogy keveset tud a szerzőről. Megyeszékhelyen élt gyerekként, s úgy szerepeltek vadállatok (farkas, medve stb.), s nem egyszer véres jelenetek is. Hozzátette, ekkoriban biztos érződött Tamási Áron hatása. Még mindig jelentős a nyomás rajta, hogy őrizze meg azt a „tündérkertet”, ahonnan jött. Ám manapság már az amerikai realisták állnak közel hozzá. Kora estig olthatták tudásszomjukat a megjelentek, akik biztos nem csupán az asztalokon elhelyezett pogácsákkal laktak jól. Miként az is biztos, hogy többen is jelezték, alig várják a Kulturális Páholy következő délutánját... Nos, pontos dátumot még nem tudunk, csak annyit, legközelebb június első két vasárnapjának valamelyikén jön a folytatás. (sch)

K Ö N Y V A J Á N L Ó

Németh Gábor: Zsidó vagy?

Lengyeltojás

Megfőzöl három vagy négy a tojást, végy négy tojást, vagyis megfőzi az anyám, hagymát vág apróra, vesz egy darab vaját, hozzáteszi a tojást, a hagymát, a pirospaprikát, ez később lehet pirosarany, a mustárt és a sót, talán egy egészen kis borsot, összetöri az egészet egy villával, habosra keveri, beleteszi egy kis tálba, retekszeletekkel díszíti. Lengyeltojás, a Tutzer Panni anyukájától tanulta. Ha jót akar nekem, és mikor akar mást, azt csinál reggelire.

Úgy harminc évvel később olvasom a zsidótojás receptjét, akkor derül ki, hogy a lengyeltojás a valódi nevén, vagy hát ezek szerint onnan nézve a titkos nevén, zsidótojás volt. Titkos, mint egy templom. Zsidók voltak, ezért nem hívták zsidótojásnak a lengyeltojást, titkolták a tojásukat, zsidótojásnak a lengyelek hívták, akik viszont semmi pénzért sem nevezték volna lengyelnek. Vajon mi szégyellni való van egy hibátlan tojáskrém?

Zsidó főzés, nagyon vigyázni kell, hogy valami kóser-e vagy nem, nem zsidók számára tökéletesen érthetetlen szabályokat dolgoznak ki, nem keverik tejet a vérrrel, nem főzik meg a gödölyét az anyja tejében, amúgy is furcsa dolgokat esznek, maceszt például, úgy is hívják, hogy pászka, nálunk is van, a Pannónia utcában, a nagymamám a spájzban tartja, hátul, a polcon, furcsa kartonlap, mintha megázott és kiszáritott itatáspapír volna, amire valaki szórakozásból cigarettával barna pöttyöket égetett, mintha valami szöveg lett volna a papírra írva, és azt neki betűnként kellett volna elmentetnie, büntetésből, vagy azért, nehogy illetéktelen személyek el tudják olvasni. A nagymamám gombócot csinál a maceszből, gombócot a húslevesbe, na, azt próbálja valaki elolvasni. Összegyűrték az írást, és belefőzték a levesbe. Szárazon is meg lehet kóstolni persze, alig van íze, sőtlan, ropog, de elég nehéz abbahagyni.

Mán-Várhegyi Réka:

Boldogtalanság az Auróra-telepen (fülszöveg)

„Éles és csúfondáros pillantást vetett a világra, mire a világ összecsinálta

magát, és szépen bevallott mindent. Így aztán ezekben a történetekben pont olyannak látszik, amilyen. Rémületesnek és nevetségesnek. Istennél a kegyelem, tréfálkozunk vele, mint a bíró egy nem létező viccbe. És tényleg lehet nevetni, igaz, csak befelé, mozdulatlan arccal – a szerző vélhetően attól tart, a sirást esetleg nem találnánk elegánsnak. Hősei úgy merülnek el a Semmiben, mintha a „Heidegger” egy menő fitnesszterem neve volna, a boldogtalanság pedig csak a szórakozás finoman perverz, trendi fajtája.” A Boldogtalanság az Auróra-telepen című novelláskötet elnyerte a 2013-as JAKkendő-díjat. Ez a szerző első kötete.

Amszterdam: 102 ezer név egy emlékművön

Budapesten a kormány a napokban stikában mégis elkezdte a sokak érzéseit bántó, rengeteg kritikát kapott sasos-arkangyalos emlékmű felállítását, amelynek kapcsán egyeztetést ígért. Eközben Amszterdamban másként, talán mindenki számára elfogadható módon emlékeznek a náci megszállásra. Jövőre a 102 ezer hollandiai áldozatának nevét feltüntető emlékművet emelnek a városban.

Nyugat-Európában arányaiban Hollandiából deportálták a legtöbb embert, ám a mai napig nincs olyan emlékmű, amelynél az áldozatok hozzátartozói leróhatnák kegyeletüket.

„Most lesz egy olyan hely, amelyet a hozzátartozók felkereshetnek, és ahol egy emléktáblán megérintheznek egy nevet” – indokolta a maga nemében első hollandiai emlékmű tervét a közlemény. A Nevek elnevezésű holokauszt-emlékmű tervezését Daniel Libeskind zsidó származású amerikai sztárépítésre bízták. A projekt 5 millió euróra (1,5 milliárd forint) becsült költségét magánszemélyek, vállalatok, alapítványok és kormányok adományaiból tervezik előteremteni.

A projekt honlapján olvasható, az emlékművet az egykori zsidó negyed szívében, a Wertheimparkban, Amszterdam legrégibb parkjában állítják fel, amelyet már több, különböző tematikájú emlékhely övez.

A tervek szerint a náciizmus 102 ezer zsidó áldozatán kívül feltüntetik a Hollandiából haláltáborba hurcolt 220 roma áldozat nevét is. A 140 ezer hollandiai zsidó közül 102 ezer nem élte túl a háborút.

Radnóti Miklós Díjat kapott a Mazsihisz

A Radnóti Miklós Antirasszista Díjat, a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége (MEASZ) 2000-ben alapította, amelyet idén 11. alkalommal adták át olyan személyiségeknek, közösségeknek, akik, illetve amelyek kiállásukkal, példamutató cselekedetükkel hitet tettek az antirasszizmus eszméje mellett. Ezúttal a Mazsihisz is megkapta rangos elismerést, melyet Heisler András elnök és Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató vette át a RAM Colosseum színháztermében. A díjakat Hanti Vilmos, a MEASZ – Összefogás a Demokráciáért elnöke adta át, az eseményen Ujhelyi István, az Országgyűlés alelnöke köszöntötte a díjazottakat. Az ENSZ 1966-ban döntött arról, hogy március 21-ét az antirasszizmus világnapjának nyilvánítja egy hat évvel korábbi, dél-afrikai, vérfürdőbe torkollott apartheidellenes demonstráció áldozatainak emlékére. A Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége (MEASZ) e napon is fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy Magyarországon is mind gyakrabban tapasztaljuk embercsoportok kizsáraitását.

